

ВПЛИВ РЕЛОКАЦІЇ НА ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ПЕРЕМІЩЕННЯ ДОКУМЕНТІВ НОТАРІАЛЬНОГО ДІЛОВОДСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Лідія ВДОВІЧЕНА

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права*

*Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

Нотаріальна діяльність у воєнний час відіграє критично важливу роль у забезпеченні правової визначеності, захисті прав громадян і бізнесу, сприяє правовій стабільності та адаптації суспільства до нових викликів, зумовлених військовими діями. Основними аспектами актуальності нотаріату в таких умовах виступають і захист прав власності, і підтримка військовослужбовців та їхніх сімей, і робота з внутрішньо-переміщеними особами, і забезпечення безперервності економічної діяльності, а також особливо актуально виступає юридичний захист у випадках втрати або руйнування майна. Враховуючи положення частини 1 статті 3 Закону України «Про нотаріат», що «Нотаріус – це уповноважена державою фізична особа, яка здійснює нотаріальну діяльність у державній нотаріальній конторі, державному нотаріальному архіві або незалежну професійну нотаріальну діяльність, зокрема посвідчує права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняє інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності»¹ та положення статті 34 даного закону щодо нотаріальних дій, які вчиняються нотаріусами, то можемо виокремити ті сфери нотаріальної юрисдикції, які є особливо важливими в умовах релокації. Зокрема: щодо захисту прав власності – це оформлення спадщини для осіб, які загинули внаслідок війни; реєстрація або переоформлення нерухомого майна, особливо для ВПО; захист прав власників при втраті або знищенні документів; щодо підтримки військовослужбовців та їхніх сімей – це засвідчення довіреностей на розпорядження майном для військових;

¹ Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-ХІІ Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3425-12/page>

видача згод на виїзд дітей за кордон в умовах евакуації; оформлення шлюбних договорів та інших правочинів на випадок ризику загибелі; щодо роботи з переселенцями та біженцями – це засвідчення перекладів документів для виїзду за кордон; відновлення та легалізація документів, втрачених через війну; оформлення договорів купівлі-продажу або оренди житла в нових регіонах; щодо забезпечення безперервності економічної діяльності – це засвідчення угод для бізнесу (контракти, довіреності, реєстраційні дії); легалізація документів для міжнародних партнерів; оформлення документів для гуманітарних місій та благодійних фондів; щодо юридичного захисту у випадках втрати або руйнування майна – це засвідчення доказів для отримання компенсації за знищене майно; оформлення заяв до міжнародних судових інстанцій для захисту прав українців.

Реалізуючи свою компетенцію в рамках нотаріальної юрисдикції, в той же час враховуючи вимоги щодо дотримання норм в частині здійснення нотаріальних дій в межах відповідного нотаріального округу, питання релокації для нотаріуса зачіпає не лише реальну можливість професійної діяльності, але і збереження нотаріальних актів, архівів і всіх документів нотаріального діловодства. Крім того, весь спектр таких вимог кореспондується з принципом незалежності нотаріуса при вчиненні нотаріальних дій. Адже метою здійснення нотаріальних дій є «двостороннє забезпечення: перше – це дотримання і захисту законних прав, свобод та інтересів фізичних та юридичних осіб, зокрема матеріального і нематеріального характеру; друге – правильності та законності укладення правочинів, підтвердження документів та надання інших юридичних послуг, визначених чинним законодавством»².

В умовах воєнного стану на території України нотаріуси виконують свої повноваження з урахуванням особливих умов, визначених постановами Кабінету Міністрів України. Адміністративно-правовий статус нотаріуса також зазнає певних змін, оскільки їхня діяльність здійснюється в межах спеціальних обмежень і регламентується окремими нормативними актами Уряду та Міністерства юстиції України з метою забезпечення національної безпеки та оборони держави. Зокрема, у разі виникнення загрози неправомірного

² Василенко М. Є. (2023) Незалежність нотаріуса під час учинення нотаріальних дій. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. № 2 (101), ч. 2. С. 271. Режим доступу: DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2023.2.56>.

вилучення, втрати чи використання не за призначенням спеціальних бланків нотаріальних документів або печатки нотаріуса передбачено чіткі процедури їх негайного знищення. Крім того, нотаріуси можуть діяти в умовах тимчасового переміщення, обмеженої доступності реєстрів та необхідності оперативного реагування на зміни у правовому регулюванні, що забезпечує безперервність надання нотаріальних послуг навіть у кризових ситуаціях. Підвищується увага до збереження та передачі документів та даних відповідно до встановлених процедур та термінів, що може включати подання актів про знищення бланків та печаток, передачу документів до державних архівів тощо³.

З метою збереження документів нотаріального діловодства та архіву приватного нотаріуса 11 лютого 2025 року було затверджено Наказом Міністерства юстиції України «Порядок тимчасового переміщення документів нотаріального діловодства та архіву приватного нотаріуса в умовах воєнного стану»⁴, який встановлює правила тимчасового переміщення документів нотаріального діловодства та архіву приватного нотаріуса в умовах воєнного стану. Зокрема, встановлено, що в разі виникнення загрози знищення чи пошкодження документів нотаріального діловодства та архіву приватного нотаріуса, робоче місце (контора) якого розташовано в межах територій активних бойових дій або можливих бойових дій, приватний нотаріус може прийняти рішення про тимчасове переміщення таких документів. І таке рішення оформлюється наказом приватного нотаріуса з адміністративно-господарських питань. Даним порядком також визначені місця, куди саме може здійснюватися таке «тимчасове» переміщення, наприклад: до державного нотаріального архіву; до окремого приміщення на безпечній території України; до робочого місця іншого приватного нотаріуса на підставі договору схову або заміщення. Також визначено, які саме документи підлягають переміщенню: справи нотаріальних документів постійного, тривалого (понад 10 років) зберігання; справи з кадрових питань; справи нотаріальних документів, строки зберігання

³ Розсоха С. (2024) Особливості адміністративно-правового статусу нотаріуса в умовах воєнного стану в Україні. *Юридичний вісник*. 2024. №3. С. 218-224 Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/yuv.v3.2024.26>

⁴ Порядок тимчасового переміщення документів нотаріального діловодства та архіву приватного нотаріуса в умовах воєнного стану: Затверджено Наказом Міністерства Юстиції України № 356/5 від від 11.02.2025. *Офіційний вісник України*. 2025 р., № 12, стаття 968. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0212-25#Text>

яких не закінчені; незакінчені спадкові справи; облікові документи та довідковий апарат до справ (журнали, книги, описи тощо).

Наступним моментом в організації переміщення нотаріального діловодства займає процедура його оформлення: нотаріус видає відповідний наказ; надсилає заяву до територіального органу Міністерства юстиції; пакує документи згідно з установленими вимогами. Натомість територіальний орган Міністерства юстиції визначає державний нотаріальний архів, приймає відповідний наказ та інформує нотаріуса. Враховуючи, що нотаріальним актам належить визначна роль у реалізації прав і свобод особи, даний Порядок встановлює чіткі вимоги до тимчасового переміщення документів нотаріального діловодства та архіву приватного нотаріуса з метою їхнього збереження в умовах воєнного стану. Нотаріальні акти представляють собою обов'язкову форму закріплення результату нотаріальних дій. До основних атрибутивних ознак нотаріального акта, що зумовлюють його окремий стан серед інших правових актів відносяться: юридична сила нотаріального акта, автентичність нотаріального акта, законність нотаріального акта, обґрунтованість нотаріального акта, індивідуалізованість нотаріального акта⁵.

Отже, у період воєнного стану збереження нотаріальних актів є критично важливим для захисту прав громадян і юридичних осіб. Документи, засвідчені нотаріусом, мають юридичну силу та підтверджують право власності, спадкування, договори та інші правочини. Їх втрата може призвести до правової невизначеності, що ускладнює відновлення майнових та особистих прав. Звичайно, що для мінімізації ризиків знищення або втрати документів запроваджуються цифрові реєстри та електронне нотаріальне діловодство. Однак, у разі евакуації або релокації нотаріусів має бути забезпечено безпечне переміщення документів та доступ до нотаріальних реєстрів.

⁵ Вдовічена Л. (2023) Нотаріальні акти як елемент функціонування нотаріальної юрисдикції. *Публічне право*. №3. С. 152-159 Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2023-51-1>